

การวิเคราะห์และการศึกษาระดับการปฏิบัติตาม
หลักธรรมพุทธเศรษฐศาสตร์ในแบบเรียนสังคมศึกษา
**Analysis and Study of Compliance Levels to
Buddhist Economics in social studies Textbooks**

พระวิทยา อายุเย็น¹,
เชษฐภูมิ วรรณไพศาล² และ จารุณี มณีกุล³
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

**PhraWitthaya Aryuyuen¹,
Chetthapoom Wannapaisan² and Jarunee Maneekul³**
Chiang Mai University, Thailand
Corresponding Author; Email: Sbaydee1@gmail.com

บทคัดย่อ

การศึกษานี้เป็นการศึกษาเชิงสำรวจ มีวัตถุประสงค์ดังนี้ 1) เพื่อวิเคราะห์หลักธรรมพุทธเศรษฐศาสตร์ที่ปรากฏในแบบเรียนสังคมศึกษา 2) เพื่อศึกษาระดับการปฏิบัติตามหลักธรรมพุทธเศรษฐศาสตร์ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยคือนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ในจังหวัดเชียงใหม่ ได้แก่ โรงเรียนยุพราชวิทยาลัย โรงเรียนวัฒโนทัยพายัพ ในจังหวัดลำพูน ได้แก่ โรงเรียนจักรคำคณาทร โรงเรียนสวนบุญโญปถัมภ์ เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลได้แก่ แบบวิเคราะห์แบบเรียนสังคมศึกษาและแบบสอบถามระดับการปฏิบัติตามหลักธรรมพุทธเศรษฐศาสตร์ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าสถิติร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard deviation)

ผลการวิจัยพบว่า

การวิเคราะห์หลักธรรมพุทธเศรษฐศาสตร์ที่อยู่ในแบบเรียนสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมตอนปลายมีหลักธรรมพุทธเศรษฐศาสตร์ที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ 1) หลักธรรม

* ได้รับบทความ: 2 ธันวาคม 2562; แก้ไขบทความ: 25 ธันวาคม 2562; ตอรับตีพิมพ์: 26 ธันวาคม 2562

Received: December 2, 2019; Revised: December 25, 2019; Accepted: December 26, 2019

ทฤษฎีธรรมมีกัตถประโยชน์ 2) หลักธรรมสัมมาอาชีวะเป็นหนึ่งในมรรค หรือ มรรคมืองค์แปด 3) หลักธรรม สุขของคฤหัสถ์ 4) หลักธรรมโภคาทียะ หรือ โภคาทียะ 5) หลักธรรมการทำ พลิ 6) ข้อปฏิบัติเกี่ยวกับเศรษฐกิจในพุทธศาสนา 7) หลักธรรมความสันโดษและความ พอเพียง และจากแบบสอบถามการศึกษาระดับการปฏิบัติตามหลักธรรมพุทธเศรษฐศาสตร์ ในแบบเรียนสังคมศึกษา โดยส่วนรวมพบว่า มีการนำหลักธรรมไปใช้ในชีวิตประจำวันของ นักเรียนในระดับดีมาก เมื่อพิจารณาเป็นหัวข้อหลักธรรมพบว่านักเรียนนำหลักธรรมไปใช้ มากที่สุด คือหลักธรรมความสันโดษและความพอเพียงมีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 3.52 ส่วนค่า เบี่ยงเบนมาตรฐานอยู่ที่ 0.52

คำสำคัญ: หลักธรรมพุทธเศรษฐศาสตร์; แบบเรียนสังคม; การปฏิบัติ

Abstract

This study was the survey study and the purposes of the study were 1) to analyze Buddhist Economics Principles as appeared in the Social Studies Texts. 2) to study Practice Levels according to Buddhist Economics Principles. The sample. were students at upper secondary education level in Chiang Mai province, including: YuppharachaWitthayalai School and Wattanothaipayap School. In Lamphur Province including: Chakkhamkhanathon School and Suanbunyopatham School. The instruments were: Social Studies Text Analysis Forms and the questionnaires asking about practice levels according to Buddhist Economics Principles. The data was analyzed by the following statistics values: Percentage, Mean, Standard Deviation.

The results were as follows:

The analysis of Buddhist Economics Principles as appeared in the Social Studies Texts consisted of 1) Thitakathammikathaprayot Principle 2) SammaAjiva Principle which is one of Magga or The Noble Eightfold Path 3) The Happiness of the Householder Principle 4) PhokhaArthiya or Phokhathiya Principle 5) Devotional Principle 6) Economic Practices in Buddhism 7) Solitude and Sufficiency Principles. From the questionnaires asking about practice levels according to Buddhist Economics Principles in the Social Studies Text, the result was found that overall the students applied the principles in their daily lives at the very good level. When considered item by item, it was found that students applied Solitude and Sufficiency Principles the most with mean of 3.52 and Standard Deviation of 0.52.

Keywords: Buddhist Economics Principles; Social Studies text; Practice

บทนำ

ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 และ (ฉบับที่ 3) พ.ศ.2553 หมวดที่ 4 แนวทางการศึกษา มาตราที่ 22 การจัดการศึกษาต้องยึดหลักว่า ผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด ผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุดกระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มเต็มตามศักยภาพ ดังนั้น กระบวนการจัดการเรียนรู้ให้เด็กเกิดศักยภาพดังกล่าว ต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนรู้จักวิธีการเรียนรู้ด้วยตนเอง รู้จักคิดแก้ปัญหา ค้นคว้าและสร้างองค์ความรู้ให้เด็กได้เรียนรู้อย่างหลากหลาย (Kasoungsuksatikarn. 2003: 8-9)

ในการพัฒนาประเทศชาตินั้นจะต้องอาศัยความรู้ในศาสตร์สาขาต่างๆ สังคมศึกษาเป็นวิชาหนึ่งที่มีความสำคัญในการพัฒนาประเทศซึ่งจัดเป็นวิชาที่ทำให้มนุษย์ดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันในสังคม การปรับตัวตามสภาพแวดล้อม การจัดการทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัด สังคมศึกษาจึงเป็นวิชาที่เกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม ประกอบด้วยเรื่องราวเกี่ยวกับภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม การดำเนินชีวิต รวมถึงศาสนา ศีลธรรม และจริยธรรม วิชาสังคมศึกษาจึงช่วยให้ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจว่ามนุษย์ดำรงชีวิตอย่างไร และเข้าใจถึงการพัฒนา การเปลี่ยนแปลงตามยุคสมัยตามกาลเวลา ตามเหตุปัจจัยต่างๆ ทำให้เกิดความเข้าใจในตนเองและเข้าใจผู้อื่น ยอมรับในความแตกต่าง มีคุณธรรม มีความอดทน อดกลั้น สามารถนำความรู้ไปปรับใช้ในการดำเนินชีวิต มีคุณภาพชีวิตที่ดี อยู่ในสังคมอย่างเป็นสุข เป็นพลเมืองดีของประเทศชาติและสังคมโลก อันเป็นเป้าหมายที่แท้จริงของการเรียนวิชาสังคมศึกษา

ดังนั้น จะเห็นได้ว่าสังคมศึกษาเป็นวิชาหนึ่งที่มีความสำคัญเนื่องจากจัดเป็นวิชาในกลุ่มทักษะที่ใช้แสวงหาหาความรู้ และใช้เป็นพื้นฐานในการศึกษานอกจากนี้ยังใช้ในการช่วยสร้างสรรค์เกี่ยวกับความคิดเหตุผลตลอดจนแก้ปัญหาต่างๆ ในสังคมการอยู่ร่วมกันของคนในสังคม ตามคุณภาพของผู้เรียนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษาดังนี้

1. มีความรู้เกี่ยวกับความเป็นไปของโลกอย่างกว้างขวางและลึกซึ้งยิ่งขึ้น
2. เป็นพลเมืองที่ดี มีคุณธรรม จริยธรรม ปฏิบัติตามหลักธรรมของศาสนาที่ตนนับถือ รวมทั้งมีค่านิยมอันพึงประสงค์ สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นและอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข รวมทั้งมีศักยภาพเพื่อการศึกษาต่อในขั้นสูงตามความประสงค์ได้

3. มีความรู้เรื่องภูมิปัญญาไทย ความภูมิใจในความเป็นไทย ประวัติศาสตร์ของชาติไทยยึดมั่นในวิถีชีวิต และการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข 4. มีนิสัยที่ดีในการบริโภค เลือกและตัดสินใจบริโภคได้อย่างเหมาะสม มีจิตสำนึก และมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ประเพณีวัฒนธรรมไทย และสิ่งแวดล้อม มีความรักท้องถิ่นและประเทศชาติ มุ่งทำประโยชน์ และสร้างสิ่งที่ดีงามให้กับสังคม

5. มีความรู้ความสามารถในการจัดการเรียนรู้ของตนเอง ชี้นำตนเองได้ และสามารถแสวงหาความรู้จากแหล่งการเรียนรู้ต่างๆในสังคมได้ตลอดชีวิต

จากการศึกษาพบว่าปัจจุบันมีการนำเทคโนโลยีและสื่อการเรียนรู้ต่างๆมาใช้ในการเรียนการสอนแต่ในสภาพสังคมไทยเรากลับมาใช้สื่อเหล่านี้ก็ยังไม่แพร่หลายเพราะยังมีข้อจำกัดหลายประการในบรรดาสื่อการเรียนการสอนทั้งหลายหนังสือนับได้ว่าเป็นเครื่องมือสื่อความคิดที่มีความสำคัญและยังคงนิยมใช้เป็นหลักในการศึกษาของไทยอย่างกว้างขวางและให้ประโยชน์แก่ผู้ใช้ได้สะดวกกว่าสื่ออื่นๆถึงแม้ว่าหนังสือเรียนไม่ใช่สื่อหรือนวัตกรรมที่ล้ำสมัยในหนังสือเรียนก็ยังเป็นหัวใจของการศึกษาอยู่ดี (Chiwkha, S. 1997: 3) เพื่อให้เกิดผลตามความมุ่งหมายดังกล่าวการจัดการเรียนการสอนสังคมศึกษา ในระดับชั้นมัธยมศึกษา จึงเป็นสิ่งสำคัญในปัจจุบันและพัฒนาให้มีความก้าวหน้าไปอย่างมากมีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนมากขึ้นมีการประมวลผลที่สอดคล้องกับสภาพจริงทั้งนี้การระดมผู้รู้และผู้ที่เกี่ยวข้องมาให้การสนับสนุนอย่างกว้างขวางแต่กระบวนการจัดการเรียนการสอนก็ยังต้องอาศัยวัสดุอุปกรณ์และสิ่งต่างๆ เป็นจำนวนมากคือชนิดหนึ่งที่ยินยอมกันอย่างแพร่หลายคือสื่อสิ่งพิมพ์ประเภทหนังสือเรียนสื่อชนิดนี้มีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งเพราะนอกจากจะมีเนื้อหาสาระที่ช่วยให้ผู้เรียนได้เกิดการเรียนรู้แล้วยังเป็นแหล่งชี้แนะให้แก่ครูผู้สอนในการจัดประสบการณ์ให้แก่ผู้เรียนและนำไปสู่การเรียนรู้ทางด้านความคิดและกระบวนการเรียนรู้

ดังนั้น เห็นว่าการศึกษาระดับมัธยมศึกษา หนังสือเรียนมีบทบาทสำคัญต่อการเรียนการสอน คุณภาพของหนังสือเรียนจึงสำคัญมาก เพราะหนังสือเรียนมีคุณภาพต่างกันอาจจะส่งผลให้นักเรียนบรรลุเป้าหมายของหลักสูตรต่างกันได้ครูจะต้องพิถีพิถันในการเลือกใช้หนังสือด้วยจะเป็นหนังสือเรียนหรือสื่อการเรียนการสอนประเภทสิ่งพิมพ์อื่นๆ ที่มีคุณภาพเหมาะสมกับนักเรียนของตนเองด้วยความระมัดระวังอย่างที่สุดหากครูสามารถเลือกใช้สื่อการเรียนการสอนโดยเฉพาะหนังสือเรียนให้มีคุณภาพและเหมาะสมกับนักเรียน

ได้มากที่สุดครูจะไม่ต้องเสียเวลากับการเพิ่มเติมหรือเปลี่ยนแปลงหนังสือเรียนให้เป็นเครื่องมือที่ใช้ประโยชน์ได้ดียิ่งขึ้นและครูจะมีเวลามากขึ้นในการวางแผนการเรียนการสอนและสร้างแผนการเรียนการสอนที่ดีซึ่งจะนำไปสู่การปฏิบัติจริงและบังเกิดผลที่ดีคือการเรียนรู้ของนักเรียน

จากความสำเร็จและสภาพปัญหาของหนังสือเรียน สภาพปัจจุบันการศึกษาสังคมศึกษาและวัฒนธรรม ไม่ได้เน้นการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาใช้ในการบูรณาการเรียนการสอนมากนัก ซึ่งทำให้สื่อการเรียนการสอนยังขาดหลักธรรมในทางพระพุทธศาสนาที่นำมาใช้เป็นองค์ความรู้ให้แก่แก่นักเรียน ซึ่งการนำหลักธรรมพุทธเศรษฐศาสตร์มาใช้ในการบูรณาการเรียนการสอนเป็นการศึกษาเกี่ยวกับพุทธเศรษฐศาสตร์ซึ่งเป็นการศึกษาเพื่อแก้ไขปัญหาต่างๆ ที่เกี่ยวกับวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจ การวิจัยนี้ ผู้วิจัยต้องการวิเคราะห์แบบเรียนสังคมศึกษาและวัฒนธรรม ชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายที่กระทรวงศึกษาธิการนำมาใช้เป็นสื่อการเรียนการสอน ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะวิเคราะห์แบบเรียนสังคมศึกษา ว่ามีการใช้หลักธรรมพุทธเศรษฐศาสตร์มาใช้ในการเรียนการสอนและนำมาปฏิบัติในสังคม

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 1) เพื่อวิเคราะห์หลักธรรมพุทธเศรษฐศาสตร์ที่ปรากฏในแบบเรียนสังคมศึกษา
- 2) เพื่อศึกษาระดับการปฏิบัติตามหลักธรรมพุทธเศรษฐศาสตร์

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การวิเคราะห์และการศึกษาระดับการปฏิบัติตามหลักธรรมพุทธเศรษฐศาสตร์ในแบบเรียนสังคมศึกษา มีวิธีการดำเนินการวิจัย ดังนี้

กำหนดกลุ่มประชากร

1. ประชากรสำหรับการวิจัยในครั้งนี้ ได้แก่ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ในจังหวัดโรงเรียนยุพราชวิทยาลัย โรงเรียนวัฒโนทัยพายัพ จังหวัดเชียงใหม่ โรงเรียนจักรคำคณาทร โรงเรียนสวนบุญโญปถัมภ์ จังหวัดลำพูน
2. หนังสือที่นำมาวิเคราะห์เป็นแบบเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนด ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. แบบวิเคราะห์หนังสือแบบเรียนสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม
2. แบบสอบถาม ได้แก่ การวัดระดับการปฏิบัติตามหลักธรรมพุทธเศรษฐศาสตร์ในแบบเรียนสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม โดยได้มาจากการสังเคราะห์แนวคิดทฤษฎีหลักเกณฑ์การวิเคราะห์คุณภาพหนังสือเรียน และเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องโดยผู้วิจัยได้แบ่งเป็น 3 ส่วนคือ

ส่วนที่ 1 มี 4 หัวข้อ คือ เพศ ระดับการศึกษาสังกัด/โรงเรียนอายุ

ส่วนที่ 2 มี 1 หัวข้อ คือ เนื้อหา จำนวน 25 รายการแต่ละรายการกำหนดค่าน้ำหนักคะแนนเป็น 4 3 2 1 และ 0 ตามลำดับ และคิดค่าคะแนน ทั้ง 25 รายการ เป็น 100 คะแนน

ส่วนที่ 3 สรุปข้อคิดเห็นผลการประเมินเป็นส่วนที่สรุปผลในการเชิงคุณภาพของสื่อว่ามีคุณภาพดีในระดับใด มีจุดเด่นหรือจุดด้อยข้อบกพร่องอะไรบ้างที่ต้องปรับปรุงแก้ไข

วิธีการสร้างเครื่องมือวิจัย

ในการสร้างแบบวิเคราะห์ดังกล่าว ผู้วิจัยดำเนินการสร้างนิยามปฏิบัติการและกำหนดเกณฑ์การให้คะแนนแบบเรียนสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ดังนี้

1. ศึกษาเอกสาร ทฤษฎีเกี่ยวกับการวิเคราะห์แบบเรียน จากเอกสารและงานวิจัยต่างๆ
2. ศึกษาหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551
3. ศึกษามาตรฐานการเรียนรู้ กลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม
4. สร้างนิยามปฏิบัติการของหลักพุทธเศรษฐศาสตร์ และคุณภาพด้านต่างๆของแบบเรียนสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ตามแนวทางเอกสารงานวิจัยและผู้เชี่ยวชาญในการวิเคราะห์หนังสือ
5. กำหนดเกณฑ์ระดับคะแนน ตั้งแต่ 0 ถึง 4 ของทุกข้อ โดยกำหนดเกณฑ์จากนิยามปฏิบัติ
6. นำแบบวิเคราะห์แบบเรียนที่จะใช้ในการวิเคราะห์ เสนอกรรมการควบคุมปริญญาบัตร และผู้เชี่ยวชาญในการตรวจสอบเครื่องมือจำนวน 3 ท่าน ตรวจสอบพิจารณาความถูกต้องและความเหมาะสมของแบบวิเคราะห์คุณภาพแบบเรียน ที่จะนำมาใช้วิเคราะห์คุณภาพแบบเรียน ทั้งนี้โดยเลือกผู้เชี่ยวชาญที่มีความรู้ความสามารถ ด้านการจัดการเรียน

การสอนสังคมศึกษา การวิเคราะห์หนังสือ การเขียนหนังสือ และเคยได้รับเลือกเป็นผู้ตรวจคุณภาพหนังสือเรียน

7. ผู้วิจัยนำผลการพิจารณามาแก้ไขปรับปรุงและพิมพ์เป็นแบบวิเคราะห์คุณภาพหลักสูตรเศรษฐศาสตร์ในแบบเรียนสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อวิเคราะห์หลักสูตรเศรษฐศาสตร์ในแบบเรียนสังคมศึกษา ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลดังนี้

1. นำหนังสือจากบัณฑิตวิทยาลัย สถาบันมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ถึงผู้เชี่ยวชาญเพื่อขอความร่วมมือวิเคราะห์แบบเรียนจำนวน 5 คน
2. ผู้วิจัยเดินทางไปเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง โดยนำแบบวิเคราะห์หลักสูตรหลักสูตรเศรษฐศาสตร์ในแบบเรียนสังคม แจกให้ผู้เชี่ยวชาญเป็นรายบุคคล จำนวน 5 คน และอธิบายขั้นตอนการศึกษาคุณภาพของแบบเรียนและการกรอกแบบประเมินให้ผู้เชี่ยวชาญเข้าใจและสามารถดำเนินการได้ถูกต้อง
3. กลุ่มผู้วิเคราะห์ทำการวิเคราะห์หลักสูตรหลักสูตรเศรษฐศาสตร์ในแบบเรียน โดยอ่านเนื้อเรื่องในแบบเรียนสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม
4. ผู้วิจัยเดินทางไปเก็บรวบรวมแบบวิเคราะห์หลักสูตรหลักสูตรเศรษฐศาสตร์ในแบบเรียน

การวิเคราะห์ข้อมูล

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล มีดังนี้ (Wannapaisan, C., 2017: 115-121)

1. สถิติพื้นฐาน ในการหาค่าเฉลี่ย (Mean)

ค่าเฉลี่ย 3.20 – 4.00 หลักสูตรหลักสูตรเศรษฐศาสตร์ในแบบเรียน “ดีมาก”

ค่าเฉลี่ย 2.40 – 3.19 หลักสูตรหลักสูตรเศรษฐศาสตร์ในแบบเรียน “ดี”

ค่าเฉลี่ย 1.60 – 2.39 หลักสูตรหลักสูตรเศรษฐศาสตร์ในแบบเรียน “ปานกลาง”

ค่าเฉลี่ย 0.80 – 1.59 หลักสูตรหลักสูตรเศรษฐศาสตร์ในแบบเรียน “ต้องปรับปรุง”

ค่าเฉลี่ย 0.00 – 0.79 หลักสูตรหลักสูตรเศรษฐศาสตร์ในแบบเรียน “ใช้ไม่ได้”

2. ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

ข้อมูลจากการวิเคราะห์คุณภาพหนังสือเรียน ผู้วิจัยกระทำข้อมูลจากแบบวิเคราะห์คุณภาพแบบเรียนเป็นรายเล่ม โดยหาค่าเฉลี่ยน้ำหนักเป็นรายข้อ แยกเป็นรายด้าน และนำเสนอในรูปของตารางความเรียง

ผลการวิจัย

1. ผลการศึกษาข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง อายุ 16 ปี เรียนอยู่มัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนสวนบุญญูปถัมภ์

ตารางที่ 1 แสดงค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานจำแนกการวัดระดับการการปฏิบัติตามหลักธรรมพุทธเศรษฐศาสตร์ ในภาพรวม

ระดับการการปฏิบัติ ตามหลักธรรมพุทธเศรษฐศาสตร์	ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบน มาตรฐาน	ระดับ การปฏิบัติ
แนวคิดด้านความมั่นคงทางเศรษฐกิจ 4 ประการ	3.20	0.48	ดีมาก
แนวคิดด้านการผลิต	3.12	0.63	ดี
แนวคิดด้านการบริโภค	3.37	0.47	ดีมาก
การจัดสรรโภคทรัพย์	3.31	0.52	ดีมาก
การใช้จ่ายโภคทรัพย์ที่ได้มาโดยธรรม	3.27	0.59	ดีมาก
ข้อปฏิบัติข้อปฏิบัติเกี่ยวกับเศรษฐกิจในพระพุทธศาสนา	3.28	0.57	ดีมาก
ความสันโดษและความพอเพียง	3.52	0.52	ดีมาก
รวม	3.30	0.37	ดีมาก

ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีความคิดเห็นต่อการวัดระดับการการปฏิบัติตามหลักธรรมพุทธเศรษฐศาสตร์ ในภาพรวมอยู่ในระดับดีมากโดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.30 เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านที่มีความเห็นอยู่ในเกณฑ์ดีมาก คือ ความสันโดษและความพอเพียง (ค่าเฉลี่ย = 3.52) รองลงมาคือ แนวคิดด้านการบริโภค (ค่าเฉลี่ย = 3.37) การจัดสรรโภคทรัพย์ (ค่าเฉลี่ย = 3.31) ข้อปฏิบัติข้อปฏิบัติเกี่ยวกับเศรษฐกิจในพระพุทธศาสนา

(ค่าเฉลี่ย = 3.28) การใช้จ่ายโภคทรัพย์ที่ได้มาโดยธรรม (ค่าเฉลี่ย = 3.27) และแนวคิดด้านความมั่นคงทางเศรษฐกิจ 4 ประการ (ค่าเฉลี่ย = 3.20) และด้านที่มีความเห็นอยู่ในเกณฑ์ดีคือ แนวคิดด้านการผลิต (ค่าเฉลี่ย = 3.12) ตามลำดับ

ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการวัดระดับการปฏิบัติตามหลักธรรมพุทธเศรษฐศาสตร์ที่อยู่ในแบบเรียนสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ซึ่งนักเรียนได้แสดงความคิดเห็นและให้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการการปฏิบัติตามหลักธรรมพุทธเศรษฐศาสตร์ดังต่อไปนี้

นักเรียนแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับความเข้าใจหลักธรรมพุทธเศรษฐศาสตร์ว่า การนำเอาหลักธรรมของพุทธศาสนาที่สอดคล้องกับเศรษฐศาสตร์มาประยุกต์มาใช้ในชีวิตประจำวัน เพื่อมาจัดการทรัพยากรให้เกิดประโยชน์สูงสุด ประหยัดเงินและทรัพย์สินของตนเองและครอบครัว ให้มีความเป็นอยู่ที่พอเพียง ความพออยู่พอกินอย่าง พอประมาณ ไม่มากเกินไปไม่น้อยเกินไป ใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ให้คุ้มค่าที่สุด มีสติในการใช้เงิน รู้จักเก็บออม ใช้จ่ายอย่างจำเป็น มีการวางแผนที่ดี พอใจในสิ่งที่ตนมี ไม่เบียดเบียนผู้อื่น ไม่ทำให้ผู้อื่นเดือดร้อน การประพฤติตนให้ดี มีสติ ไม่ประมาท มีความรอบครอบ ใช้เหตุผล รู้จักช่วยเหลือคนอื่น และหาเลี้ยงชีพ อย่างมีคุณธรรมมีความซื่อสัตย์

นักเรียนแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับทักษะกับธรรมพุทธเศรษฐศาสตร์ว่า เป็นทักษะที่ดีกับหลักธรรมพุทธเศรษฐศาสตร์ เพราะเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตประจำวัน ตามหลักธรรมหลักจริยธรรมที่สามารถเข้าถึงได้สามารถปฏิบัติตามได้และสามารถนำมาบริหารการใช้จ่าย เพื่อไม่ให้ใช้จ่ายอย่างฟุ่มเฟือย

นักเรียนแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการปฏิบัติตามหลักธรรมพุทธเศรษฐศาสตร์ที่ตนเองชื่นชอบมากที่สุดโดยรวมมีหลักธรรม คือ หลักสัมมาอาชีวะเป็นหนึ่งในมรรค 8 หลักธรรมสุขของคฤหัสถ์ 4 หลักความสันโดษและความพอเพียง 3 ประการ และการแก้ไขปัญหาโดยการนำหลักอริยสัจ 4 ซึ่งนักเรียนให้ความคิดเห็นในด้านการนำมาประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิต โดยเดิมตามทางสายกลาง นำหลักธรรมเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ จะสามารถนำความสุขมาให้แก่ตนเองและครอบครัว

อภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยเรื่องการวิเคราะห์และการศึกษาระดับการปฏิบัติตามหลักธรรมพุทธเศรษฐกิจในแบบเรียนสังคมศึกษา โดยใช้แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวข้องมาอภิปรายผลการศึกษา ดังนี้

ระดับการการปฏิบัติตามหลักธรรมพุทธเศรษฐกิจ จากการศึกษาพบว่า นักเรียนเตรียมชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายได้นำหลักธรรมพุทธเศรษฐกิจไปใช้มากในชีวิตประจำวัน เมื่อพิจารณาในค่าเฉลี่ยของการนำหลักธรรมพุทธเศรษฐกิจไปใช้ในระดับดีมาก เรียงลำดับดังนี้ ด้านความสันโดษและความพอเพียง ด้านแนวคิดด้านการบริโภคด้านการจัดสรรโภคทรัพย์ ด้านข้อปฏิบัติข้อปฏิบัติเกี่ยวกับเศรษฐกิจในพระพุทธศาสนา ด้านการใช้จ่ายโภคทรัพย์ที่ได้มาโดยธรรม ด้านความมั่นคงทางเศรษฐกิจ 4 ประการ ด้านแนวคิดด้านการผลิต แสดงให้เห็นว่านักเรียนชั้นมัธยมศึกษาได้นำหลักธรรมพุทธเศรษฐกิจไปใช้ที่เกี่ยวกับการอยู่ร่วมกับผู้อื่น พร้อมทั้งสามารถปรับตัวรู้จักวางตนได้อย่างเหมาะสมตามหลักธรรมพุทธเศรษฐกิจ ซึ่งเป็นพื้นฐานในการดำเนินชีวิตและการจัดสรรทรัพยากรของนักเรียน และยังทำให้เป็นบ่อเกิดแห่งความสุขและพัฒนาตนเอง ความเป็นอยู่ของครอบครัว ชุมชน ประเทศชาติต่อไป

ส่วนในการนำหลักธรรมพุทธเศรษฐกิจด้านความสันโดษและความพอเพียงมาใช้ระดับการการปฏิบัติตามหลักธรรมพุทธเศรษฐกิจในแบบเรียนสังคมศึกษา โดยรวมอยู่ในระดับดีมาก นักเรียนมีความยินดีที่ตนหามาได้ นักเรียนมีความยินดีในกำลังและความสามารถ นักเรียนมีความยินดีกับฐานะของตน นักเรียนยึดหลักการเศรษฐกิจพอเพียงยินดีในสิ่งที่ตนมี มีความพอใจในสิ่งที่ตนได้ ไม่เบียดเบียนผู้อื่น มีความพอประมาณ มีความรอบรู้รอบรอบ และความระมัดระวังซึ่งสอดคล้องกับพระราชดำรัส เนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา ณ ศาลาดุสิดาลัย วันที่ 4 ธันวาคม 2541 ว่า พอเพียง คือคำว่าพอ ก็พอเพียงนี้ ก็พอแค่นั้นเอง คนเราถ้าพอในความต้องการ ก็มีความโลภน้อย เมื่อมีความโลภน้อย ก็เบียดเบียนคนอื่นน้อย ถ้าประเทศใดมีความคิดอันนี้ มีความคิดว่าทำอะไรต้องพอเพียง หมายความว่าพอประมาณ ซื่อตรง ไม่โลภมาก คนเราก็อยู่เป็นสุข พอเพียงนี้อาจจะมี มีมากอาจจะมีของหรูหราก็ได้ แต่ว่าต้องไม่ไปเบียดเบียนคนอื่น

ในด้านแนวคิดด้านการบริโภคถือว่าเป็นหลักของเศรษฐกิจที่ต้องนำหลักธรรมมาใช้เพื่อให้เกิดการแก้ปัญหาด้วยวิธีคิด วิเคราะห์อย่างมีเหตุผลมีความรอบคอบ มีความคิด

ริเริ่มสร้างสรรค์มีความคิดอ่าน คล่องแคล่วมีไหวพริบมีสติในการแก้ปัญหาอย่างมีเหตุผลตามหลักวิธีคิดในเรื่องของการบริโภคที่ถูกต้อง เป็นพุทธวิธีแห่งการบริโภคที่มุ่งเน้นให้เกิดคุณภาพแห่งชีวิตและธรรมาธิอย่างแท้จริง หลักการบริโภคตามทฤษฎีพุทธศาสตร์ คือ จะต้องบริโภคด้วยโยนิโสมนสิการ ด้วยทฤษฎีคุณค่าแท้-คุณค่าเทียมตามหลักพิจารณาด้วยปัญญา การบริโภคที่จะเกิดอรรถประโยชน์ที่สมบูรณ์นั้นจะต้องประกอบด้วยพอใจ 3 ขั้นคือ อรรถประโยชน์ขั้นต้น ได้แก่ กามฉันทะ อรรถประโยชน์ขั้นกลาง ได้แก่ กุศลฉันทะ อรรถประโยชน์ขั้นสูง ได้แก่ ธัมมฉันทะ

ทัศนะความคิดเห็นที่ถูกต้องเกี่ยวกับการบริโภคในทางที่ดี คือการควบคุมตนเองให้อยู่กับสิ่งที่ตนมีอยู่ไม่เบียดเบียนใคร แสดงให้เห็นว่านักเรียนได้นำหลักธรรมพุทธเศรษฐศาสตร์ไปใช้ในชีวิตประจำวัน การนำไปประยุกต์ใช้กับการเรียน มีความยินดีที่ตนเองมีการการประหยัดอดออม ไม่ใช่จ่ายฟุ่มเฟือย ใช้จ่ายด้วยความจำเป็น แสดงให้เห็นว่า นักเรียนพอใจในสิ่งที่ตนมีอยู่และใช้ของอย่างคุ้มค่า คำนึงถึงประโยชน์มากกว่าสิ่งที่อยากได้ ไม่ยึดติดกับวัตถุนิยม และมีการวางแผนเป็นลำดับขั้นตอน เหมาะสมกับฐานะของตน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัย Srichai, D. (2007:4-5) ที่ค้นพบว่า โดยรวม นักเรียนนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ปฏิบัติมากในชีวิตประจำวัน ในด้านวัฒนธรรม ด้านสังคม ด้านสิ่งแวดล้อม และด้านเศรษฐกิจ และตามที่กรมการศาสนาอธิบายว่า เศรษฐกิจพอเพียงตามหลักพระพุทธศาสนา คือการดำรงชีวิตที่เรียบง่าย ประหยัด ไม่ฟุ่มเฟือย ยึดถือทางสายกลาง รู้จักพอ พอดี พอประมาณและพอใจ มีความเมตตาเอื้ออาทรต่อกัน ไม่เบียดเบียนกัน ไม่เอาเปรียบกัน ไม่มุ่งร้ายทำลายกัน ประกอบสัมมาอาชีพด้วยความขยันหมั่นเพียร สามารถพึ่งตนเองได้ ไม่เดือดร้อน ไม่ตกเป็นทาสอบายมุข วัตถุนิยมและบริโภคนิยม ดำเนินชีวิตในความพอดี มีชีวิตใหม่คือหวนกลับมาใช้ชีวิตไทยในการสร้างรากฐานหรือพื้นฐานของระบบเศรษฐกิจทั้งหมด Pissamai, K. (2014: 57)

ส่วนด้านแนวคิดการจัดสรรโภคทรัพย์ระดับการการปฏิบัติตามหลักธรรมพุทธเศรษฐศาสตร์ในแบบเรียนสังคมศึกษา โดยรวมอยู่ในระดับดีมาก พบว่านักเรียนอยู่ร่วมกับเพื่อนและช่วยเหลือกัน นักเรียนป้องกันทรัพย์สินของตนเองได้ นักเรียนใช้จ่ายเงินที่มีอยู่อย่างคุ้มค่า นักเรียนช่วยบำรุงศาสนา ตลอดถึงพระภิกษุและสามเณร นักเรียนมีแนวคิดในดำรงชีวิตอยู่ปึงจายสี่และต้องมีปัจจัยสี่อย่างเพียงพอ จึงจะเป็นอยู่เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดีงามในสังคมต่อไป ด้วยเหตุนี้ แม้ว่าปัจจัยสี่จะเป็นสิ่งจำเป็นที่มนุษย์ทุกคนต้องมี แต่ก็ไม่ใช่

จำเป็นต้องมีมากเกินความจำเป็น มีปัจจัยสี่เพียงพอเพื่อเป็นอยู่ได้ก็สามารถมีชีวิตที่ดีงามและ
เป็นสุขได้เช่นพระสงฆ์ แต่ชาวบ้านทั่วไปก็มุ่งให้มีปัจจัยสี่เป็นพื้นฐานก่อนจึงค่อยขยายหา
ทรัพย์สินอื่นๆ เพื่อใช้ทำประโยชน์ต่างๆ มากมาย

ด้านข้อปฏิบัติข้อปฏิบัติเกี่ยวกับเศรษฐกิจในพระพุทธศาสนา ระดับการการปฏิบัติ
ตามหลักธรรมพุทธเศรษฐศาสตร์ในแบบเรียนสังคมศึกษา โดยรวมอยู่ในระดับดีมาก นักเรียน
แสวงหาทรัพย์โดยชอบธรรม นักเรียนมีการพัฒนาจิตใจและปัญญาให้เจริญ นักเรียนมีการใช้
จ่ายเพื่อตนเองและครอบครัว นักเรียนมีการเก็บออม อาจกล่าวได้โดยรวมคือ การแสวงหา
ทรัพย์ การเก็บออม การใช้จ่าย การสัมพันธ์กับชีวิตด้านอื่น การแสวงหาทรัพย์ต้องแสวงหา
มาโดยชอบธรรมหรือเป็นธรรม การเก็บออมเพื่อเป็นทุนทำงานหรือเป็นทุนในการ
ประกอบการต่ออาชีพของตน เก็บออมไว้เป็นหลักประกันชีวิตในยามจำเป็น และหากมีมาก
เกินกว่าการใช้จ่ายดังกล่าว ก็จะกลายเป็นทุนทรัพย์เพื่อสาธารณประโยชน์และเกื้อหนุนสังคม
ต่อไป การใช้จ่ายแยกเป็นการใช้จ่ายเพื่อตนเอง เช่นเลี้ยงตน เลี้ยงครอบครัวเป็นต้นและจ่าย
เพื่อมิตรภาพการอยู่ร่วมกันในฐานะเป็นสมาชิกของสังคม เช่นการต้อนรับปฏิบัติสนธการ การ
สัมพันธ์กับชีวิตด้านอื่น โดยเฉพาะจิตใจไม่มัวเมาไม่หวั่นกังวลเป็นทุกข์ กินใช้อย่างรู้เท่าความ
จริง ใช้ทรัพย์เป็นพื้นฐานในการพัฒนาศักยภาพของตนเอง ในการฝึกฝนอบรมจิตใจ และ
พัฒนาปัญญาให้เจริญยิ่งขึ้นไป

ด้านการใช้จ่ายโภคทรัพย์ที่ได้มาโดยธรรมระดับการปฏิบัติตามหลักธรรมพุทธ
เศรษฐศาสตร์ในแบบเรียนสังคมศึกษา โดยรวมอยู่ในระดับดีมาก นักเรียนแสดงความเคารพ
และทำบุญให้สิ่งที่เคารพบูชา นักเรียนต้อนรับแขกอย่างเท่าเทียม นักเรียนทำบุญอุทิศให้ผู้
ล่วงลับ นักเรียนสามารถช่วยเหลือญาติของตนเป็นนิจ นักเรียนมีวิธีการวางแผนการใช้จ่าย
ประหยัดอดออมและใช้ของที่จำเป็นคำนึงถึงประโยชน์ แสดงให้เห็นว่านักเรียนนำหลักธรรม
ที่สำคัญไปใช้ในการใช้จ่ายรู้จักคิด ไม่ฟุ่มเฟือย ใช้สติปัญญาในการใช้จ่าย เน้นการวางแผนอด
ออมซึ่งตรงกับหลักธรรมพุทธเศรษฐศาสตร์การใช้จ่ายโภคทรัพย์ที่ได้มาโดยธรรม

ด้านความมั่นคงทางเศรษฐกิจ 4 ประการ ระดับการการปฏิบัติตามหลักธรรมพุทธ
เศรษฐศาสตร์ในแบบเรียนสังคมศึกษา โดยรวมอยู่ในระดับดีมาก พบว่า นักเรียนคบคนดีเป็น
เพื่อน นักเรียนคุ้มครองรักษาทรัพย์ของตน นักเรียนมีความเป็นอยู่อย่างพอเพียงนักเรียนมี
ความขยันหมั่นเพียรในการดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจ หัวใจของด้านความมั่นคงทาง
เศรษฐกิจที่สำคัญก็คือ คุณภาพของคนและคุณธรรมของคน ที่แสดงออกมาในรูปของ

พฤติกรรมต่างๆ ซึ่งพอจะเห็นได้ก็คือ ความขยัน ความอดทน ความซื่อสัตย์สุจริต ความรัก และเอาใจใส่ในงาน ความตรงต่อเวลา และความเสียสละ เป็นต้น ทั้งหมดนี้ย่อมมีผลต่อคุณภาพในด้านความมั่นคงทางเศรษฐกิจมีความสำคัญต่อการพัฒนาอย่างมาก กล่าวคือถ้าคนทำงานรักและเอาใจในงานที่ตนเองทำ มีความขยันหมั่นเพียร ผลที่ออกมาก็จะดีมีคุณภาพในทางตรงข้าม ถ้าคนทำงานเกิดความเบื่อหน่ายไม่กระตือรือร้น หรือมีการทุจริตคอร์รัปชัน มีความท้อแท้ท้อถอย กลุ่มใจกังวลใจ ก็ย่อมมีผลกระทบต่อการลดหรือเพิ่มผลผลิตนั้นๆ

ในด้านแนวคิดการผลิต ระดับการการปฏิบัติตามหลักธรรมพุทธเศรษฐศาสตร์ในแบบเรียนสังคมศึกษา โดยรวมอยู่ในระดับดี นักเรียนเลี้ยงชีพโดยสุจริต นักเรียนร่วมสร้างความเข้มแข็งให้ชุมชนเลี้ยงชีพ ปัจจัยสำคัญในการผลิตในระบบเศรษฐกิจแบบพุทธศาสตร์ นั้น มี 3 ประการ คือทรัพยากรมนุษย์ ทรัพยากรที่มนุษย์สร้างขึ้น ได้แก่ เทคโนโลยี และทรัพยากรธรรมชาติหรือวัตถุดิบ สิ่งสำคัญที่สุดคือทรัพยากรมนุษย์ ซึ่งเรียกว่า เป็นพลังสมองหรือปัญญา ซึ่งทำให้มนุษย์มีความสามารถในการคิดตามระบบตรรกะด้วยการใช้เหตุผล ทั้งนี้พลังสมองของมนุษย์ที่ประกอบด้วยความฉลาดและปัญญา ความฉลาดของมนุษย์มีส่วนสำคัญในการสะสมทุนและสร้างสรรค์เทคโนโลยี แต่ความฉลาดนั้นอาจจะใช้แนวทางให้เกิดผลลบหรือผลบวกก็ได้ ดังนั้นเพื่อให้ความฉลาดทำงานผิดพลาดน้อยลง ความฉลาดจะต้องถูกควบคุมด้วยปัญญา

ข้อเสนอแนะ

การศึกษาครั้งนี้ผู้ศึกษาขอเสนอแนะเพื่อเป็นประโยชน์ต่อการจัดการการวิเคราะห์และการศึกษาระดับการปฏิบัติตามหลักธรรมพุทธเศรษฐศาสตร์ในแบบเรียนสังคมศึกษา มีดังนี้

1. ควรให้ครูเข้ารับการฝึกอบรมเพิ่มพูนความรู้เกี่ยวกับหลักธรรมพุทธเศรษฐศาสตร์เพื่อการเรียนการสอนและการนำไปปฏิบัติให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด
2. ควรศึกษาเกี่ยวกับการเขียนแผนการสอนให้สอดคล้องกับหลักธรรมพุทธเศรษฐศาสตร์
3. ควรนำเทคนิคการสอนที่หลากหลาย หลายรูปแบบที่เป็นยุทธศาสตร์รูปแบบใหม่ที่จะส่งผลต่อการเรียนหลักธรรมพุทธเศรษฐศาสตร์

4. ควรสร้างหรือผลิตสื่อการเรียนการสอนที่สามารถทำให้ผู้เรียนเกิดความรู้ความเข้าใจหลักธรรมพุทธเศรษฐศาสตร์ได้ง่าย
5. ควรศึกษาเทคนิควิธีการสอนที่หลากหลายที่สามารถถ่ายทอดความรู้ไปสู่ผู้เรียนอย่างสร้างสรรค์

References

- Chiwkha Seree. (1997) . *Survey of contents, instructional aids and general appearances of art education textbooks according to Lower Secondary Education Curriculum B.E. 2521 (revised edition B.E. 2533)*. M.Ed. in Art Education. Chulalongkorn University.
- Kasoungsuksatikarn.(2003).*The National Education Act and the amended 2542 (1999) (No. 2) 2545 (2002)*. Bangkok: expanding print, lad.
- Pissamai,K. (2014). *Study on the principles of Buddhism to the everyday use of military students*. Bangkok: Chulalongkorn University.
- Srichai, D.(2007).*The study of philosophy. Used in the daily operation of the Cadets*. Bangkok: Chulalongkorn University.
- Wannapaisan, C. (2017) . *Research methodology in social sciences: The principle and Application*. Chiang Mai: Crong-Chang print.